

Motion till riksdagen 2012/13:U5

av **Bodil Ceballos m.fl. (MP)**
med anledning av skr. 2011/12:167

Genomförandet av samstämmighetspolitiken för utveckling – fokus: den globala utmaningen ekonomiskt utanförskap

1 Sammanfattning

Sveriges politik för global utveckling (PGU) är, i och med nästa år, inne på sitt andra decennium. Politiken har en stadig grund i riksdagens breda stöd, den har engagerat en bredd av svenska aktörer till samtal om utvecklingens hinder och drivkrafter och den har rönt uppskattning långt över Sveriges gränser, genom omnämmande i OECD/Dac och genom att vara en förebild för EU:s motsvarighet: Policy Coherence for Development (PCD). PGU ska säkerställa en samstämmighet i svensk politik. Beslut inom alla politikområden ska genomsyras av fattiga människors perspektiv och rättigheter. Årets skrivelse från regeringen fokuserar på den globala utmaningen ekonomiskt utanförskap, och följdmotionen reflekterar, i huvudsak, de frågor som tas upp i resultatskrivelsen.

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvecklad styrning för bättre resultat.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om uppföljning av avräkningar på biståndet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomiskt utanförskap.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kapital- och skatteflykt.

Fel! Okänt namn på

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EPA-avtalen och utveckling.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fiskeriatvalen och utveckling.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om global livsmedelsförsörjning och EU:s jordbrukspolitik.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bioenergi och livsmedelsförsörjning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svensk handel och investeringar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenskt exportfrämjande och utveckling.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vapenexport, global utmaning, konflikter och sviktande situationer.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om klimatförändringar och miljöpåverkan.

3 Utvecklad styrning för bättre resultat

Miljöpartiet noterar att regeringen utvecklat formen för sin skrivelse. För första gången lyfter regeringen exempel på de svåra målkonflikter som kommit upp de senaste åren. Miljöpartiet, som länge drivit frågan om transparens och öppenhet, välkomnar att regeringen mognat i sitt arbete.

Det är bra att regeringen bidragit till att fler verk och statliga bolag fått förtydligade regleringsbrev och ägardirektiv, att det finns policydokument och uppföljningsmekanismer för att mäta hur regeringen arbetar. Miljöpartiet anser dock att regeringen inte format det arbete som krävs för att PGU ska genomsyra och stärka Sveriges arbete för global utveckling. Såväl frivilligorganisationerna, genom Concord, som Statskontoret och OECD har visat att genomförandet av PGU försvårats av att Sverige saknar tillfredsställande mekanismer och resurser för samordning. Regeringen, som själv är mycket noggrann med att ställa krav på resultatredovisning, måste tillse att det finns resurser för att både genomföra och redovisa PGU i sin helhet. Det krävs ett politisk åtagande från hela regeringen och ett tydligt uppdrag till alla ministrar. Regeringskansliet måste ansvara för den politiska styrningen och samordningen av statssekreterarna. Utrikesdepartementet behöver förstärkt kapacitet att samordna arbetet. På samma sätt behöver tjänstemän på de olika departementen och relevanta myndigheter ha ett tydligt uppdrag att arbeta med PGU och erforderlig kunskap.

Det är också angeläget att utveckla formerna för att involvera riksdagen i utvecklingen av PGU. Utskotten bör använda PGU:s perspektiv i beredning av ärenden. Riksdagen bör vara uppdragsgivare till en oberoende utvärdering av PGU. Vi har därför motsatt oss nedläggningen av Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingssamarbete (Sadev) och menar att det skulle

kunna vara den oberoende funktion som utöver att granska och utvärdera biståndet också skulle kunna utvärdera politiken för global utveckling. Sverige skulle kunna generera mycket resurser för fattigdomsbekämpning om biståndet blev än effektivare och PGU fick genomsyra alla politikområden.

Såväl regering som riksdag bör, för avgörande politiska beslut, redogöra för konsekvensanalyser som identifierar och hanterar mål- och intressekonflikter, där konsekvenser av svensk politik för fattiga människor analyseras. Regeringen bör redogöra hur avväganden gjorts i de fall det finns mål- och intressekonflikter. Konsekvensbedömningar måste vara öppna och deltagande i sin form. Medierna, civilsamhällets organisationer och andra intressenter måste ges möjlighet att ta aktiv del i processen.

Regeringen bör också tillse att våra samarbetsländer har en möjlighet att följa upp PGU. De internationella överenskommelserna om biståndseffektivitet (den s.k. Parisagendan) betonar ömsesidigt ansvarsutkrävande. Därför bör Sverige, i strävan att leva upp till ett åtagande som kan skapa mer jämbördiga relationer i utvecklingssamarbetet, ta initiativ till att lyfta in PGU i den politiska dialogen.

3.1 Whistleblowing-funktion

Regeringen har, med beröm, lyft frågan om transparens och ansvarsutkrävande. Biståndsorganet Sida har, som en av landets första myndigheter, fått ett en så kallad whistleblowing-funktion. Lika viktigt som att bereda beslut med hänsyn till PGU, är möjligheten att följa upp dem. Beslut kan få oförutsedda och okända konsekvenser och dessa skulle kunna samlas upp i en klagomålsmekanism. Sverige kan, även fortsättningsvis, vara ett föregångsland genom att utveckla ett system där regeringar, enskilda medborgare och civilsamhällets organisationer i påverkade länder ges möjlighet att via Sveriges ambassader eller civilsamhällets organisationer presentera klagomål till Sveriges regering om svensk politik bidrar till att hindra fattiga människor från att få sina rättigheter tillgodosedda.

3.2 Oberoende utvärdering och uppföljning

Regeringen behöver utveckla sin linje att tydliggöra för myndigheter, statliga bolag och andra aktörer vilket uppdrag de har inom ramen för PGU. Regeringen måste ställa krav på en resultatbaserad planering med uppföljbara mål och indikatorer. Det krävs också oberoende och regelbundna utvärderingar i syfte att följa upp målen om en samstämmig politik. OECD har, vid ett flertal tillfällen, kritiserat Sverige då det saknas ett trovärdigt system. Mål och indikatorer måste fokusera på resultat och inte, i den utsträckning som görs i dag, på process. Ett sådant system med resultatfokuserade indikatorer stärker aktörerna i deras operativa arbete och tydliggör politikens funktion.

Miljöpartiet välkomnar regeringens initiativ till en enskild extern utvärdering med fokus på arbetsformer och styrning och föreslår att denna utgör en

Fel! Okänt namn på

base-line för kommande uppföljning och utvärdering. Miljöpartiet välkomnar också regeringens ambition att aktivt påverka EU:s politik på olika områden. Genom Lissabonfördraget har beslutsmandatet för flera av de centrala frågorna hamnat på EU-nivå i utrikesförvaltningen (EEAS). Sverige bör, med sin erfarenhet av PGU, stärka sitt arbete att påverka EU, i en riktning mot en samstämmig politik som tar hänsyn till fattiga människors perspektiv och rättigheter.

4 Uppföljning av avräkningar på biståndet

Med tanke på regeringens höga ambitioner att styra, mäta och sedan följa upp är det märkligt att de avräkningar som görs från biståndsramen varje år inte också är föremål för noggrann granskning och resultatuppföljning. Både FN-organ, Sida och frivilligorganisationerna granskas noga och regeringen har under denna mandatperiod sagt sig öka ambitionerna på detta område. Samtidigt ökar avräkningarna i budget 2012/13 med 1,1 miljarder kronor. Andelen som består av biståndsramen efter avräkningar har minskat från 85 procent till 82 procent 2013. Miljöpartiet är starkt kritiska till denna utveckling som bryter mot riksdagens intentioner och löften till omvärlden.

Avräkningarna för administrativa kostnader i Utrikesdepartementets förvaltning räknas inte längre på ett schablonmässigt sätt. Det är bra. Samtidigt kan vi konstatera att avräkningarna för flyktingmottagande i dag upptar 11,6 procent av biståndsbudgeten. Denna siffra är omotiverat hög. OECD/Dac konstaterar i sina rapporter att Sverige var ett av sex OECD-länder vars kostnader för flyktingmottagande översteg 5 procent (snittet inom OECD är 2,4 procent) av det totala biståndsflödet 2009.

Det är bra att regeringen, numera, motiverar avräkningarna i förhållande till OECD/Dacs regelverk, även om Miljöpartiet inte är överens om uttolkningen av regelverket. Miljöpartiet vill att regeringen upprättar ett tydligt och transparent system som visar hur avräkningarna bidrar till målsättningarna i PGU, dvs. fattigdomsbekämpning.

5 Global utmaning i fokus – ekonomiskt utanförskap

Regeringen tar upp G20 och det är naturligtvis bra att man försöker hitta nya lösningar. Dock är G20 också ett exempel på att många länder marginaliseras i de viktiga beslutsprocesserna. G20 har blivit forumet för att diskutera reformering av Världsbanken och Internationella valutafonden, inte FN. Det är aldrig bra att bara ett fåtal länder tillåts fatta de stora besluten.

Det är positivt att regeringen vill öka medvetenheten om *företagens sociala ansvar* (CSR). Det är en mycket prioriterad, dock inte tillräcklig, åtgärd

anser vi. I stället för frivilliga åtaganden menar vi att det måste till bindande regelverk för att få företagen att leva upp till regelverk avseende både miljö, klimat och mänskliga rättigheter. När det gäller att marknadsföra svenska företag på en global marknad måste en svensk handelspolitik självklart vara samstämmig med PGU – där grunden ska vara ett rättighetsperspektiv och genomsyras av de fattigas perspektiv. Svenska exportorgan och statliga bolag måste ha tydliga regleringar och instruktioner och dessa ska följas upp och redovisas på ett transparent sätt.

5.1 Fokusområde – finansiella marknader

Regeringen anser att alla länder på sikt bör ha fria kapitalflöden. Miljöpartiet anser att det bör vara upp till länderna själva att avgöra graden av reglering av kapitalflöden. Noterbart är att den genomsnittliga årliga ökningen av BNP/capita i utvecklingsländerna under perioden 1960–1980 låg på 3 procent för att under perioden 1980–2000 falla till 1,7 procent, dvs. under de decennier då kapitalflödena strömmade allt friare så nästan halverades den ekonomiska tillväxten per person i de fattiga länderna. I Latinamerika och Afrika söder om Sahara, där de marknadsliberala reformerna implementerades mest konsekvent, bromsade den årliga ökningen av BNP/capita in från 3,1 procent till 1,1 procent respektive från 1,6 procent till 0,2 procent – de perioder som här jämförs är 1960–1980 och 1980–2009.

Skatt på finansiella transaktioner (Financial Transaction Tax, FTT) har under finanskrisen fått förnyad aktualitet och erhållit ökat politiskt stöd. Regeringarna i Frankrike och Tyskland är aktivt pådrivande och den franske presidenten har gjort tydliga utfästelser om att en del av intäkterna från FTT bör öronmärkas för internationellt utvecklingssamarbete. Miljöpartiet bejaktar införandet av FTT, som vi bedömer såväl kunna bidra till finansiell stabilitet som till att generera resurser för utvecklingssamarbete och klimatarbete. Det är djupt beklagligt att den svenska regeringen missar en historisk möjlighet och ställer sig utanför den majoritet av EU15-länder som bejaktar införandet av FTT. Den långsiktiga ambitionen bör vara FTT på global nivå men i dagsläget ter sig EU-nivån mer realistisk och det är då avgörande att skatteintäkterna går tillbaka till medlemsländerna, som suveränt bör disponera dessa medel.

Regeringen betonar, förtjänstfullt, vikten av att utveckla lokala finansiella marknader. Mikrokreditrevolutionen i Sydostasien åskådliggör betydelsen av minskat finansiellt utanförskap. Det är väsentligt att Sverige inom ramen för det multilaterala biståndet verkar för bättre villkor för lokalt ägda och kontrollerade banker.

5.1.1 Kapital- och skatteflykt

För första gången lyfter regeringen fram problemen med kapital- och skatteflykt (3.1.2 i skrivelsen). Det är välkommet att regeringen intresserar sig för en av de största målkonflikterna i svensk och europeisk politik. Kapitalflykten

Fel! Okänt namn på

innebär att för varje biståndskrona så försvinner ca 10 kronor som oregistrerat kapital ut ur utvecklingsländerna till OECD-området och skatteparadis. För att kunna bedriva en effektiv fattigdomsbekämpning och en hållbar utveckling så måste detta pengaflöde stoppas. Fattiga länder måste ges förutsättningar att driva sin egen utveckling och minska biståndsberoendet. Kapitalflykten uppgick 2008 till mellan 1,26 och 1,44 triljoner US-dollar. Beräkningar visar att om avkastningen på den totala förmögenhet som är placerad i skatteparadis beskattades i de länder där de hör hemma, skulle dessa länder ha ytterligare 160 miljarder US-dollar i skatteintäkter. Detta motsvarar ca 1,5 gånger det totala årliga biståndet. Det är pengar som skulle kunna användas till att både bekämpa fattigdomen och hantera effekter av klimat- och finanskrisen. Nästan två tredjedelar av kapitalflykten sker genom internationella företag som har verksamhet i länderna. Runt 31 procent av pengarna kommer från kriminell verksamhet som drog-, människo- och vapenhandel, och 3–5 procent kommer från korruption. Flera av skatteparadisen finns, fortsatt, i Europa och EU har därmed ett särskilt stort ansvar att ta itu med problematiken. Regeringen hänvisar i sin skrivelse till OECD och Global Forums arbete med kapitalflykt. Svenska frivilligorganisationer påtalar i en kommentar till regeringens skrivelse att båda dessa organ saknar representation från utvecklingsländerna. Sverige bör, principiellt, stärka forum med en bättre representativitet och som utvecklingsländer och expertorganisationer förespråkar, t.ex. FN:s skattekommitté och den multilaterala Joint Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters.

I skrivelsen lyfter regeringen fram G20:s arbete med utvecklingsdimensionen av internationellt ekonomiskt arbete. Sverige bör använda detta forum och aktivt söka allianser för arbete mot kapitalflykt. Regeringen måste förtydliga hur den avser att involvera den privata sektorn. Statligt ägda bolag måste ha tydliga ägaranvisningar med en uppföljning som säkerställer att de inte bidrar till kapital- eller skatteflykt på ett otillbörligt sätt. Regeringen beskriver vidare sitt stöd för EU-kommissionens förslag att öka öppenheten om företags betalningar till offentliga förvaltningar från råvaruutvinnings- och skogsindustrin. Förslaget är bra men behöver utvecklas. Den svenska regeringen bör driva på för att bredda EU:s lagstiftning för det som kallas landspecifik rapportering. Krav på landspecifik rapportering måste gälla alla branscher, inte enbart råvaruutvinnings- och skogsindustrin. För att kunna spåra och upptäcka företags skatteflykt krävs förutom uppgifter om betalningar till offentliga förvaltningar, även uppgifter om vinster, inköp, försäljningar, produktionsvolymer, tillgångar och kostnader för arbetskraft.

5.2 Fokusområde handel med jordbruksprodukter

5.2.1 Europeiska partnerskapsavtalen (EPA) och utveckling

I skrivelsen (3.2.1) lyfter regeringen för första gången upp EPA-avtalen som en mål-/intressekonflikt för utveckling. Skrivelsen behandlar problemen som uppstår då EU kräver att de fattigaste AVS-länderna ska öppna upp sina marknader för produkter från EU. Den behandlar också EPA-avtalens nega-

tiva effekter på regionala samarbeten liksom inhemsk förädling av råvaror i AVS-länderna.

Skrivelsen saknar dock konkreta åtgärdsförslag från Sveriges sida och den presenterar inga alternativ till EU:s förda linje. Svenska frivilligorganisationer har uppmärksammat regeringen på de problem som kan uppstå för lägre medelinkomstländer. Det är lovvärt att regeringen verkar för att EU ska förhålla sig flexibla och lyhörda i förhandlingarna och att EPA-avtalen ska överensstämma med AVS-ländernas egna utvecklingsplaner, liksom att det ska finnas respekt för att enskilda länder väljer att inte ingå partnerskapsavtal med EU. Men Sverige måste också verka för att de länder som väljer att inte ingå avtal inte hamnar i en sämre situation än innan. Detta fastslogs i Cotonouavtalet.

Det är problematiskt att Sverige har gett aktivt stöd till kommissionens förslag på förändringar i det allmänna preferenssystemet (GSP). Med det nya förslaget riskerar länder med en låg grad av diversifiering att klassas som övre medelinkomstländer, vilket resulterar i betydligt sämre handelsvillkor med EU. Sverige har också gett stöd till den deadline i EPA-förhandlingarna som EU-kommissionen föreslagit. Konsekvensen av den förda politiken är att EU pressar AVS-länder att implementera avtal som hotar deras utvecklingsmöjligheter.

Sverige är också ett av de länder inom EU som har drivit på för att EPA-avtalen ska innehålla avtal om bl.a. investeringar, offentlig upphandling och tjänstehandel, trots motstånd från AVS-länder. EU:s krav på snabba och breda avtal ger inte AVS-länderna det politiska handlingsutrymme som krävs för att säkerställa hänsyn till fattiga människors perspektiv och rättigheter.

5.2.2 Fiskeripolitik och utveckling

När det finns bra miniminivå på miljöskyddet kan frihandel bidra till ökat välbefinnande. I brist på acceptabel miniminivå på miljöskyddet kan den utvidgning av marknadsavsättningsmöjligheter som frihandel möjliggör leda till ökad plundring av naturresurser och en ökad miljöskuld. Denna insikt bör präglade det svenska agerandet i internationella utvecklings- och handelsfrågor.

Motsvarande resonemang kan föras för de mänskliga rättigheterna som underbygger en inhemsk politik för utveckling och rimlig fördelning. I dess frånvaro kan ökad handel ge större möjligheter för en överföring av begränsade resurser från fattiga till rika, eftersom den industrialiserade världens välbeställda konsumenters betalningsvilja så ofta kommer att överstiga utvecklingsvärldens fattiga människors betalningsförmåga, oavsett behoven.

Utvecklingen inom EU är på väg åt rätt håll, och den svenska regeringen driver på i rätt riktning, men takten är alldeles för långsam. Utvecklingsarbetet bör snarast skiljas från krav på kompensation i form av fiskerätter för EU-fartyg. Ett grundläggande krav för att fiskeavtal med utvecklingsländer ska kunna accepteras är att det finns uttryckliga krav på hållbarhet och effektiv fiskeriförvaltning – krav som också följs upp under avtalsperioden och där bristfällig uppfyllelse är grund för avtalsförändringar. Det behövs ett väldokumenterat överskott, relevanta beståndsuppskattningar, en effektiv fiskekontroll och en skyddad kustzon för det lokala fisket. Ett annat krav är att utvär-

Fel! Okänt namn på

deringen av eventuellt föregående avtal offentliggörs innan förhandlingar om ett nytt avtal kan påbörjas. Ett tredje krav är att grundläggande mänskliga rättigheter respekteras i avtalslandet.

Det är mycket bekymmersamt att Europeiska rådet driver att den externa politiken ska garantera stabilitet för EU-flottan, utan att hänsyn tas till samstämmighet enligt en konsekvent politik för utredning (PCD). Sverige måste aktivt och konsekvent driva en linje som stödjer hållbar utveckling med utgångspunkt i fattiga människors perspektiv och rättigheter.

Eftersom brister i den internationella fiskeförvaltningen sätter gränser för de krav som EU kan driva i samband med fiskeavtalen bör Sverige och EU intensifiera arbetet för att stärka den. Uppföljningen av åtaganden från FN:s toppmöte Rio plus 20 som hölls i juni 2012 är ett lämpligt forum.

5.2.3 Global livsmedelsförsörjning och EU:s jordbrukspolitik

Regeringens resultatskrivelse lyfter förtjänstfullt fram de målkonflikter som finns i EU:s handelspolitik (2.2.3). Skrivelsen belyser utvecklingsländernas problem med tillträde till EU:s marknad. Det är förvånande att regeringen valt att bortse från det välkända faktum att EU:s jordbruks- och exportstöd påverkar utvecklingsländerna negativt. FN:s speciella rapportör för livsmedelssäkerhet lyfter i sina skrivelser fram småskaligt och ekologiskt jordbruk som utgångspunkt för livsmedelssäkerhet i fattiga länder. Regeringen visar en medvetenhet kring den negativa effekt som höga och rörliga priser får för småskaliga producenter. Skrivelsen bringar dock ingen lösning på problemet. Hänvisning görs till Sveriges deltagande i reformeringen av EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP). De svenska frivilligorganisationer som tillsammans med sina internationella partner följer förhandlingarna ifrågasätter dock regeringens roll i förhandlingarna. Enligt uppgift ska regeringen ha "avstått från att föra fram de förslag till att synliggöra och följa upp CAP:s påverkan på utvecklingsländerna som det civila samhället inom EU lagt fram". (Svenska organisationers kommentarer på regeringens skrivelse till riksdagen.) Samma förslag mottogs dock positivt av EU-parlamentets utvecklingsutskott.

Miljöpartiet menar att regeringen har ett uppdrag att intensifiera arbetet med att avsluta exportstöd. Stöd för detta finns i beslut från WTO:s ministerkonferens 2005.

5.2.4 Bioenergi och livsmedelsförsörjning

En grundläggande faktor i jordbruksutvecklingen är att de som brukar marken också kan äga den. Landreformer behövs som ger småbrukare, i de flesta fall kvinnor, ägande- eller nyttjanderätten.

Odling av grödor för biobränsle utgör en möjlig källa för omställning till förnybar energi och till exportinkomster för jordbrukare i utvecklingsländer. Men trenden är allt oftare att internationella biobränsle företag köper upp jorden, och det finns exempel som visar att storskalig produktion lett till att människor tvingats flytta från sina marker. Investeringar görs på mark som definierats som "oanvänd" utan hänsyn till att fattiga människor använder

denna för bete, vattenförsörjning eller samlande. Frågan om fattiga länders och medelinkomstländers produktion av biodrivmedel för export har blivit alltmer omdiskuterad under senare år. Trots detta konstaterar regeringen i sin skrivelse att risker för mål- och intressekonflikter mellan grödor odlade för energianvändning och livsmedelssäkerhet kan minimeras.

EU har antagit ett mål om att 10 procent av allt transportbränsle ska vara förnybart senast 2020. Bakom målet finns goda avsikter, att minska utsläppen av koldioxid genom mindre bensin och mer förnybara bränslen. Problemet är att EU vill fylla stora delar av målet med biobränslen som importeras från fattiga länder. Det är stor risk att det kan leda till att livsmedelskrisen förvärras. Konkurrens om mark rapporteras också skapa konflikter och brott mot mänskliga rättigheter. Miljöpartiet har under det gångna året uppmärksammat regeringen på de problem som Swedfundstödda projekt orsakat i flera afrikanska länder. Miljöpartiet är kritiskt till att regeringen förlitar sig på frivilliga riktlinjer. Det är bra att frågorna lyfts fram i FAO:s uppförandekoder men riktlinjerna erbjuder inte en lösning på de problem som riskerar att uppstå i samband med storskaliga markinvesteringar. Sverige måste driva frågan om bindande regelverk som kan hålla företag ansvariga för PGU:s perspektiv om rättigheter och fattiga människors perspektiv.

Sverige och Europa måste ta sin del av ansvaret. För att på allvar möta klimathotet krävs en grundläggande omställning av hela transportsystemet. Så länge vägtrafiken ökar så ökar även utsläppen och då räcker det inte med att bara byta bränsle. Vi måste i stället ta ett helhetsgrepp om problematiken och vidta åtgärder som minskar våra utsläpp av koldioxid utan att det blir de fattiga i utvecklingsländerna som får stå för notan. Vi bör också aktivt stödja utvecklingsländerna i en omställning till transportmedel drivna med förnybara bränslen. Investeringar i mark för bioenergiproduktion måste ta hänsyn till de inhemska behoven av bioenergi, utan att för den sakens skull äventyra livsmedelssäkerheten.

Ökad konkurrens om tillgången på odlingsbar mark visar tydligt vikten av att de biodrivmedel som framställs är effektiva ur miljösynpunkt och inte bidrar till ökad fattigdom. Det är dock viktigt att komma ihåg att mark som ianspråkats för biogrödor ännu är mycket liten i förhållande till den mark som används för uppfödning av djur för kött- och mjölkproduktion samt avslugrödor. För att verkligen komma till rätta med konkurrensen om mark behöver köttkonsumtionen i den rika delen av världen minska.

Biodrivmedel behövs, inte minst för utvecklingsländernas egen omställning, men det är viktigt att produktionen certifieras utifrån sociala och miljömässiga kriterier.

5.3 Fokusområde svensk handel och investeringar

5.3.1 Svenskt exportfrämjande och utveckling

Regeringen betonar ofta de mänskliga rättigheterna och folkrätten i sin utrikespolitik. Samtidigt visar det sig gång efter annan att regeringen inte har full styrning på de statliga exportorganen och bolagen. Handel med krigsmateriel

Fel! Okänt namn på

och militära tjänster omgärdas av brottnöundersökningar, åtal och mutmiss-tankar och statligt ägda bolag, som nu senast Telia Sonera, är föremål för misstanke om brott och allvarlig försummelse av de etiska uppförandekoder som undertecknats. Regeringen har gjort ansatser att stärka styrningen genom regleringsbrev och ägardirektiv, men måste bli betydligt noggrannare med uppföljningen. Mänskliga rättigheter och humanitär rätt måste lyftas fram i relationer med länder vi har handelsrelationer med. De svenska exportorganen Svensk Exportkredit (SEK) och Exportkreditnämnden (EKN) måste säkerställa att svenska affärer med utlandet inte underminerar mänskliga rättigheter och att de tar hänsyn till fattiga människors perspektiv.

De statliga organen ansvarar gemensamt för hur hundratals miljarder statliga kronor används. Amnesty Sverige och Diakonia visar i en rapport (Export till priset av mänskliga rättigheter) att det finns klara brister i beredningen och uppföljningen av hur affärerna påverkar respekten för mänskliga rättigheter. Rapporten innehåller en sammanställning som visar att summorna som går till affärer med länder som begår omfattande och grova brott mot mänskliga rättigheter ökat från 3,4 miljarder 2001 till 24 miljarder 2011. Den visar också att lån och exportkrediter regelmässigt ges till försäljning av telekomutrustning och annan export med stora risker för att de kan bidra till brott mot mänskliga rättigheter.

5.3.2 Vapenexport, Global utmaning konflikter och sviktande situationer

Utvecklingsfrågor och säkerhetsfrågor är tätt sammanvävda. Enligt FN utgör de militära rustningarna ett av de främsta hoten mot genomförandet av utvecklingsmålen. Den överväldigande delen av världens vapen säljs från rika länder, medan de flesta väpnade konflikterna pågår i fattiga länder. De senaste åren har frågan om svensk vapenexport uppmärksamats genom en rad kritiserade affärer. Regeringen redogör (i kapitel 3.3.2) för målkonflikten mellan svenskt exportfrämjande och utveckling.

I svensk lag är vapenexport förbjuden, men det finns möjlighet till undantag. För att sälja vapen till ett annat land måste det finnas säkerhets- eller försvarspolitiska skäl och försäljningen får inte strida mot Sveriges utrikespolitik. Riktlinjerna säger att export till länder i krig, länder som grovt kränker mänskliga rättigheter eller länder som riskerar att göra detta inte ska tillåtas. Trots att vapenexport är förbjuden gör undantagen att den svenska vapenexporten ökar år efter år. Statistiken för år 2011 visar på ett nytt rekordår med en försäljning på 13,9 miljarder kronor. Sedan 2001 betyder det en ökning på över 350 procent. Sverige säljer mest vapen i världen, räknat per person. Sverige är en av världens tio största vapenexportörer. Sverige säljer i strid med regelverket också vapen till krigförande länder, t.ex. USA. Svenska vapen har använts i bl.a. Burma, Sri Lanka, Indonesien, Irak och Afghanistan (av bl.a. USA). Under 2011 gick över hälften av vapenexporten till icke-demokratiska länder. Miljöpartiet har särskilt uppmärksammat Sveriges nära militära samarbete med Saudiarabien. Oklarheterna kring Försvarets forskningsinstitut, FOI:s, affärer inom ramavtalet med Saudiarabien föranledde

Miljöpartiet att KU-anmäla tidigare försvarsminister Sten Tolgfors (M). Miljöpartiet har även gjort en anmälan till Riksrevisionen.

År 2010 skapade regeringen försvarsexportmyndigheten enbart i syfte att främja svensk vapenexport. Miljöpartiet har konsekvent varit motståndare till inrättandet av den nya myndigheten. Miljöpartiet har också kritiserat att bristen på öppenhet gör det möjligt för politiker i Exportkontrollrådet att godkänna export som går mot deras partiets uttalade politik. Transparensen inom Exportkontrollrådet måste utökas, ansvarsutkrävande måste förtydligas. Exportkontrollen måste reformeras i grunden.

Miljöpartiet välkomnar att regeringen nu kommit med direktiv till den parlamentariska utredning som ges till uppgift att utreda den framtida svenska exportkontrollen av krigsmateriel och ramarna kring den. Utöver Exportkontrollrådet bör utredningen också granska Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Försvarsexportmyndigheten (FXM). Givet de stora och ökande målkonflikter som finns i svensk vapenexport måste utredningen vara grundlig och den får inte sinkas. Det är skamligt att det tagit så lång tid att följa upp riksdagsbeslutet om ett ”demokratikriterium” för vapenexporten. Miljöpartiet vill åter uppmärksamma regeringen på att det är djupt problematiskt att sälja vapen till länder med en fattigdomsproblematik. Det gäller även medelinkomstländer där en stor del av världens fattigaste människor bor. Det är inte utan att det låter ihåligt när man vet att Sverige ökar sin vapenexport till exempelvis Brasilien, Sydafrika, Thailand, Indien och Pakistan, länder som brottas med enorma utvecklingsproblem. Trots stor fattigdomsproblematik är Pakistan ett av få länder i världen som lägger mer pengar på försvaret än på utbildning och hälsa tillsammans. Dessutom befinner sig Pakistan i en långvarig konflikt med Indien om gränsområdet Kashmir. Båda länderna är dessutom kärnvapenstater. Förutom att Sverige beväpnar Pakistan säljer vi även vapen till Indien. Sverige bidrar således aktivt till en upprustningsspiral i en av världens mest explosiva regioner.

Syftet med PGU är att skapa utveckling för de länder som PGU kallar fattiga utvecklingsländer och värna om fattigas behov, demokrati och mänskliga rättigheter. Svenska vapen säljs till länder med stor fattigdom där vapenköpen direkt kan motverka arbetet mot fattigdom. Det är ett grundläggande problem att världen väljer att prioritera militära satsningar i stället för att lösa problemen med fattigdom. För varje krona som läggs på bistånd i världen läggs ytterligare 15 kronor på militära utgifter.

Om Sverige ska leva upp till PGU:n och EU:s nya uppförandekod bör vapenexporten i varje enskilt fall föregås av en problematiserande granskning av om vapenexporten riskerar att motverka hållbar utveckling. En försiktighetsprincip bör anges i samband med vapenexport som innebär att om det finns risk för en målkonflikt bör fattigdomsbekämpningen få företräde.

Fel! Okänt namn

6 Global utmaning: Klimatförändringar och miljöpåverkan

Under rubriken Vägen framåt (kap. 4 i skrivelsen) beskriver regeringen sitt arbete med klimatförändringar och miljöpåverkan. Regeringen anser sig ha kommit långt när det gäller klimatpolitikens utformning och utförande från ett PGU-perspektiv. Enligt Miljöpartiet överensstämmer inte detta med verkligheten.

Sverige har, liksom andra industriländer, åtagit sig två saker i FN:s klimatkonvention och Kyotoprotokollet: att minska sina egna utsläpp till en nivå som krävs för att undvika farlig klimatförändring samt att med additionella medel, utöver biståndet, finansiera utsläppsminskningar och anpassning till ett förändrat klimat i fattiga länder.

Inget av detta händer. Medan utsläppsminskningarna på hemmaplan går sakta, sker så gott som ingenting med den internationella finansieringen. Inför klimatförhandlingarna i Köpenhamn 2009 lovade Fredrik Reinfeldt nya medel på över 7,5 miljarder kronor, men klimatarbetet i fattiga länder har inte fått en enda ny krona. I stället har regeringen bett Sida att inventera pågående biståndsprojekt och bocka för vilka som kan anses vara klimatrelaterade. Dessutom har regeringen satsat stora belopp på att skaffa utsläppsrätter från länder utan minskningsåtagande, genom projekt av tvivelaktigt värde.

I årets budget halverar regeringen dessutom sin budgetlinje på miljö- och klimat i biståndet. Att halvera satsningen, dessutom inom biståndsramen (dvs. utan principen om additionalitet), är oanständigt givet de löften som getts vid förhandlingarna.

Biståndet behövs mer än någonsin för att bekämpa fattigdom och stödja demokratisk utveckling. Allt bistånd ska givetvis vara miljö- och klimatsäkert och biståndet kommer, med nödvändighet, att förhålla sig till krav på anpassning. Satsningar inom biståndet hindrar inte Sverige att vara ett föredöme och särredovisa vad som är bistånd och vad som är klimatskadestånd. Genom att öppet och tydligt redovisa vilka nya internationella klimatinsatser som görs, inom biståndet och med additionella medel, kan Sverige bidra till att minska låsningarna i de internationella förhandlingarna. Sverige måste också aktivt verka för att få fram nya finansieringsmekanismer.

Miljöpartiet vill införa ett verkligt ekonomiskt stöd till klimatarbete i fattiga länder. Ett stöd som inte består av köp av osäkra utsläppsrätter eller dubbelräknat bistånd utan ger nya pengar utan krav på kompensation. Vi väljer att destinera intäkter som statsbudgeten får från auktionering inom EU:s handel med utsläppsrätter till internationella klimatinsatser.

I skrivelsen beskriver den svenska regeringen hur den är ”internationellt pådrivande för ambitiösa utsläppsminskningsåtaganden”. Inte heller detta överensstämmer med verkligheten. Regeringen fortsätter, bl.a. med stöd från biståndsbudgeten, att subventionera och låsa in utvecklingsländerna i ett fossilberoende. Under bedömningsperioden (2010–2012) gav Sverige stöd till ett kritiserat Världsbankslån för utbyggnad av kolkraftverk i Sydafrika. Projektet kritiserades dessutom för bristen på direkta effekter på tillgången till energi

Fel! Okänt namn på

för fattiga. Världsbankens framtagande av en energistrategi med kriterier för energiinvesteringar är mycket försenad. Detta bör påtalas av den svenska regeringen som bör erbjuda sitt aktiva stöd till processen.

Den svenska regeringen borde i stället kunna göra mer för att främja svenska företag som specialiserat sig på avancerad solcellsteknik eller annan förnybar energi som skulle kunna göra stor skillnad på den sydafrikanska landsbygden.

Västvärlden och Sverige har ett ansvar att gå före och finna samhällsmodeller som förenar välfärd med hållbart nyttjande av resurser. Vi noterar att en moderatledd klimat- och biståndspolitik inte maktar med att axla det stora ansvar som klimatfrågan innebär för mänskligheten. Regeringen levererar fagra ord men i handling finns det mycket kvar att önska.

Stockholm den 3 oktober 2012

Bodil Ceballos (MP)

Valter Mutt (MP)

Helena Leander (MP)

Lotta Hedström (MP)

Peter Rådberg (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Mehmet Kaplan (MP)